

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในสังคมหลังชาวนาอีสาน กรณีศึกษานัยสำคัญต่อสังคมการเมืองไทยในปัจจุบัน

Political Change with the Concurrence of the Northeast Post Peasant Society: A Case Significant towards Thailand's Current Political Society

ประจวบ จันทร์หมื่น¹ และ สมชัย ภัทรธนานันท์²

Prajuab Janmuean¹ and Somchai Pattharathananun²

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในหมู่ชาวนาภาคอีสานที่มีนัยสำคัญต่ออำนาจทางการเมืองของประเทศไทยในปัจจุบัน โดยวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงผ่านแนวคิดสังคมหลังชาวนา (Post Peasant Society) ซึ่งเป็นสังคมชาวนาที่มีการเปลี่ยนไปอย่างกว้างขวางทั้งโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการเมือง ส่งผลให้ชาวนากลายเป็นผู้มีอัตลักษณ์หลายแบบ (Polybius Identity) มีความปรารถนาที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมืองมากขึ้นเพื่อต่อรองผลประโยชน์ที่พึงมีพึงได้จากอำนาจรัฐ ลักษณะสำคัญของโครงสร้างทางการเมืองในสังคมชาวนาอีสานปัจจุบันจึงมีลักษณะเป็นส่วนหนึ่งของรัฐ ไม่ได้ปฏิเสธอำนาจรัฐดังเช่นอดีตที่ผ่านมา

คำสำคัญ : การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ; สังคมชาวนา ; สังคมหลังชาวนา

ABSTRACT

This article aims to present the political change in the northeastern region farmers. Such change is significant towards Thailand's current political power. Political change here is analyzed through the concept of post peasant society – the society of farmers which has changed extensively in economic, social, cultural and political structures. As a result, the farmers become those who have a Polybius identity. They have a desire to be more involved in politics in order to negotiate the benefits that they have the rights to receive from the power of state. The important characteristic of the political structure in the Northeast farmers' society nowadays is that it is part of the state. The farmers, thus, do not deny the power of state as in the past.

Keywords : Political Change ; Farmer Society ; Post Peasant Society

¹ นิสิตปริญญาเอก สาขาโทศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, Doctoral Student in Thai Studies, Faculty of Humanities and Social Sciences, Mahasarakham University

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, Assistant Professor, Faculty of Humanities and Social Sciences, Mahasarakham University

บทนำ

หลังจากคนชนบทเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง การศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองในชนบทไทยกลับมาเป็นที่สนใจของแวดวงวิชาการมากขึ้นอีกครั้ง เฉพาะในมิติด้านการเมืองมีลักษณะคู่ตรงข้ามที่น่าสนใจคือ ด้านหนึ่งยังคงเห็นว่าประเทศไทยไม่สามารถเปลี่ยนผ่านไปจากความดั้งเดิมไปเสียทั้งหมด ยังคงถูกครอบงำโดยชนชั้นนำที่มีอำนาจตกค้างมาตั้งแต่สมัยการปฏิรูปการปกครอง พ.ศ.2475 ส่วนด้านหนึ่งเห็นว่าสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างถึงรากถึงโคน ดังจะพบว่าในปัจจุบันสิ่งที่ไม่เคยคิดว่าจะเกิดขึ้นในสังคมไทยต่างเกิดขึ้นอยู่ทั่วไป อาทิ พฤติกรรมการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อช่วงชิงอำนาจรัฐโดยตรง มีการประท้วง การเรียกร้องให้รัฐเคารพในสิทธิเสรีภาพของประชาชน มีการแสดงออกทางความคิดผ่านโลกอินเทอร์เน็ต รวมถึงมีการเข้าไปตรวจสอบอำนาจรัฐในรูปแบบต่างๆ จนส่งผลให้อำนาจรัฐที่เคยเข้มแข็งเริ่มสั่นคลอน ในกลุ่มนักวิชาการที่สนใจศึกษาการเปลี่ยนแปลงของสังคมชาวไร่เรียกลักษณะสังคมดังกล่าวว่าเป็นสังคมหลังชาวไร่ (Post Peasant)

สาระความคิดแบบคู่ตรงข้ามนี้พบเห็นได้จากผลงานวิชาการจำนวนหนึ่งที่นำเสนอให้เห็นลักษณะสำคัญของระบบการเมืองไทยทั้งที่เปลี่ยนผ่านและยังไม่เปลี่ยนผ่าน กรณีการอธิบายว่าสังคมไทยยังไม่เปลี่ยนผ่านมีเหตุผลเพราะเห็นว่าการเมืองไทยยังติดอยู่ในกับดักที่เป็นมรดกตกทอดมาจากอดีต มรดกดังกล่าวประกอบด้วยระบบกษัตริย์ ระบบราชการทหารและระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย (ประจักษ์ ก้องกีรติ, 2555) ส่วนกรณีการเปลี่ยนผ่าน ต่างชี้ให้เห็นลักษณะสำคัญของสำนักทางการเมืองในสังคมไทยที่ก้าวข้ามเส้นต้องห้ามที่เคยมีมาในอดีตในหลายๆ ครั้ง อาทิ การเรียกร้องให้องค์มนตรีลาออกจากตำแหน่งเมื่อปี พ.ศ.2552 โดยกลุ่มผู้ประท้วงจากชนบท (สมชัย ภัทรธนานันท์, 2555) การอธิบายลักษณะสำคัญของการเมืองไทยทั้งสองประการมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในปัจจุบัน เนื่องจากเป็นยุคที่สังคมเรียกร้องที่จะทำความเข้าใจคำว่าประชาธิปไตยให้ชัดเจนขึ้น บทความนี้จะใช้พื้นที่การเปลี่ยนแปลงของสังคมชาวไร่อีสานเพื่อพิจารณาความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เกิดขึ้นใหม่ในสังคมชาวไร่อีสานปัจจุบัน เพื่อชี้ให้เห็นว่าสังคมชาวไร่อีสานมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรและมีนัยต่อสังคมไทยอย่างไร

ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคมไทย : มรดกตกค้างที่ฝังแน่น

มรดกทางการเมืองที่ตกค้างจากอดีตมาจนถึงปัจจุบันดังที่ประจักษ์ ก้องกีรติ (2555) เสนอต่างพยายามชี้ให้เห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่มีระหว่างชนชั้นนำเดิมและชนชั้นใหม่ที่เกิดขึ้นหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 เป็นต้นมา ธงชัย วินิจจะกุล (2556) เห็นว่าประวัติศาสตร์ความเป็นมาของมรดกที่ตกค้างนี้มีความขัดแย้งกันอยู่ในที่ กล่าวคือขณะที่ปฏิวัติ 2475 ให้กำเนิดระบบประชาธิปไตย ขณะเดียวกันก็ให้กำเนิดระบบอำนาจนิยมโดยผู้นำทหารด้วย ในหน้าประวัติศาสตร์การเมืองไทยต่างชี้ให้เห็นถึงความขัดแย้งระหว่างความเป็นประชาธิปไตยกับกลุ่มอำนาจผู้นำทหารที่เกิดขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง ธงชัย วินิจจะกุล (2556) อธิบายความซับซ้อนของความสัมพันธ์นี้ว่าเป็นประวัติศาสตร์ประชาธิปไตยไทยแบบกระแสซ้อนและไม่เป็นเส้นตรง กล่าวคือหลังการเปลี่ยนแปลง พ.ศ.2475 การปะทะกันของระบบกษัตริย์กับคณะราษฎรภายใต้การเกิดขึ้นของระบอบประชาธิปไตย ส่งผลให้สถาบันกษัตริย์อยู่เหนือการเมืองและมีบทบาทลดลง จากนั้นสถาบันทหารและกลุ่มคณะราษฎรต่างต่อสู้แย่งชิงอำนาจในการปกครองประเทศ จนกระทั่งเข้าสู่ยุคที่กองทัพมีบทบาทมากขึ้น แต่ต้องปะทะกับระบบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีบทบาททางการเมืองมากขึ้น ในช่วงการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวสถาบันกษัตริย์ถูกรื้อฟื้นให้กลับมา มีบทบาทนำอีกครั้ง เพื่อให้สอดคล้องกับกระแสการเมืองภาคประชาชนที่ต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งคนส่วนมากที่เข้าไปมีส่วนร่วมต่างเป็นผู้ประกอบการตามภูมิภาคต่างๆ เป็นผู้มีการศึกษาระดับที่สูงขึ้น เป็นกลุ่มคนที่มีอาชีพรายได้ใหม่ๆ ที่เฟื่องฟูจากกระแสความทันสมัยยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุคสงครามเวียดนามและยุคแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ คนกลุ่มใหม่นี้ เบนเนดิกท์ แอนเดอร์สัน (2558) เรียกว่า กระฎุมพีใหม่ ที่เห็นว่าระบบรัฐสภาเป็นกลไกที่สามารถทำให้พวกเขาเข้ามาแบ่งปันอำนาจจากระบบราชการเดิมได้ กลุ่มชนชั้นใหม่เหล่านี้ต่างเข้ามามีบทบาททางการเมืองอย่างเข้มข้นทั้งในบทบาทของผู้แทนราษฎร บทบาทผู้นำชาวนา ผู้นำกลุ่มแรงงาน ผู้นำนักศึกษาและบทบาทของพสกนิกรชาวไทยผู้จงรักภักดีต่อชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ การเปลี่ยนไปสู่สังคมของชนชั้นใหม่เกิดขึ้นไปพร้อมกับความก้าวหน้าของพลังทางการเมืองในชนบทด้วย พวกเขาเป็นกลุ่มคนในหมู่บ้านชนบทที่เห็นว่าการเมืองภาคประชาชนมีอำนาจต่อรองกับรัฐ พวกเขาต่างแสดงออกด้วยการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง ทั้งทางตรงและทางอ้อมจนกลายเป็นสำนักการเมืองใหม่ที่เริ่มบ่อนเซาะอำนาจเดิมๆ ของระบบรัฐบาลราชการมาต่อเนื่อง

จนเกิดเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ซึ่งส่งผลให้ความเป็นประชาธิปไตยในภาคประชาชนได้ถูกเบียดเบียนเพียงระยะสั้นๆ ในปี พ.ศ.2519 เกิดเหตุการณ์ปราบปรามขบวนการนักศึกษาและประชาชน ทำให้นักศึกษาหนีไปจับอาวุธต่อสู้ร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยซึ่งสมาชิกพรรคส่วนใหญ่เป็นชาวนาในชนบท แต่ท้ายที่สุดแล้วการต่อสู้ด้วยอาวุธก็ยุติลงในปี พ.ศ.2523

อย่างไรก็ตามหลังรัฐประหารปี พ.ศ.2549 เป็นต้นมา ความสัมพันธ์ดังที่ ประจักษ์ ก้องกีรติ (2555) ธงชัย วินิจจะกุล (2556) และ เบนเนดิกส์ แอนเดอร์สัน (2558) เสนอให้เห็นนี้มีนัยด้านหนึ่งชี้ให้เห็นว่าลักษณะสังคมการเมืองไทยยังไม่เปลี่ยนผ่านไปเสียทั้งหมด อำนาจของชนชั้นผู้ปกครองและอำนาจของระบบทหารยังคงสามารถเข้ามาควบคุมกำกับสังคมโดยรวมได้ด้วยเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคมการเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมีพลวัตภายใต้เงื่อนไขชุดขัดแย้งที่เปลี่ยนไป จากอดีตที่ความขัดแย้งมักเกิดขึ้นระหว่างประชาชนกับสถาบันทหารผู้ถืออำนาจรัฐ ปัจจุบันกลายเป็นฉากความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากประชาชนกับประชาชนเองที่มีความคิดทางการเมืองแตกต่างกัน ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงต่อเนื่อง จนในปี พ.ศ.2557 เกิดการรัฐประหารอีกครั้งในสังคมไทยและทหารได้แสดงให้เห็นถึงเหตุผลของการรัฐประหารครั้งล่าสุดว่าต้องเข้ามารักษาความสงบเรียบร้อยเนื่องจากคนไทยขัดแย้งกันเองมากขึ้นและมีแนวโน้มว่าจะเกิดความรุนแรงมากยิ่งขึ้น

การเข้ามาควบคุมของทหารไม่มีความรุนแรงใดๆ เป็นที่ประจักษ์ในวงกว้างดังเช่นอดีต หลังเข้าควบคุมการบริหารประเทศรัฐบาลทหารให้คำสัญญาว่าจะสร้างความปรองดองให้เกิดขึ้นโดยใช้กลไกต่างๆ เช่น การร่างรัฐธรรมนูญใหม่ การดำเนินนโยบายทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองที่ต้องมีความโปร่งใส สุจริตและยุติธรรม ซึ่งโดยรวมแล้วมีลักษณะการเอื้อประโยชน์ต่อประชาชนคนไทยในทุกด้าน เพียงแต่สิ่งที่วาดหวังไว้ของรัฐบาลอาจจะไม่สอดคล้องต่อความมุ่งมาดปรารถนาของคนส่วนใหญ่สักเท่าไหร่ โดยเฉพาะคนในชนบท เนื่องจากความรู้สึกนึกคิดทางการเมืองเรื่องประชาธิปไตยของพวกเขาถูกบ่มเพาะมายาวนาน จนรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของในสิทธิเสรีภาพที่พวกเขาพึงมีพึงได้จากระบบการเมืองแบบเลือกตั้ง การเข้ามาทำรัฐประหาร ด้านหนึ่งจึงเป็นประโยชน์ต่อการรักษาความสงบเพื่อลดความขัดแย้งและความรุนแรงในขณะนั้น แต่อีกด้านหนึ่งก็เป็นกระบวนการลดทอนสิทธิเสรีภาพความพลเมืองของคนไทยโดยรวมเช่นกัน โดยเฉพาะในสังคมชนบทเองที่สำนึกทางการเมืองของพวกเขามีพัฒนาการการต่อสู้มาอย่างต่อเนื่องจนเกิดการเปลี่ยนแปลงไปอย่างกว้างขวาง จนการใช้อำนาจรัฐเพื่อปกครองแบบเดิมไม่สามารถควบคุมผู้คนในชนบทได้อย่างเบ็ดเสร็จ ชาวนาในหมู่บ้านปัจจุบันมีทั้งการยอมรับ

อำนาจรัฐและการต่อต้านอยู่ในที่ การศึกษาความรู้สึกนึกคิดของชาวนาในชนบทที่มีต่อรัฐของผู้เขียนพบว่าพวกเขาไม่ได้ปฏิเสธอำนาจรัฐ หากแต่ผันตัวเองเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของรัฐเสียด้วยซ้ำ ชาวนาในชนบทเห็นว่าหากรัฐให้ประโยชน์กับพวกเขา พวกเขาก็พร้อมจะร่วมมือกับรัฐ แต่หากรัฐเองทำการใดที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตทำให้พวกเขารู้สึกว่าถูกเอาเปรียบ ไม่เป็นธรรม พวกเขาก็พร้อมจะรวมกลุ่มเรียกร้องและต่อต้านอำนาจรัฐนั้นอย่างออกหน้าออกตาและไม่เกรงกลัวต่อความรุนแรงที่จะเกิดขึ้น ดังเช่นปรากฏการณ์ทางการเมืองในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ที่คนชนบทได้แสดงให้เห็นว่าเขามีความพร้อมเพียงใดต่อการลุกขึ้นต่อต้านกับความไม่เป็นธรรมในสังคม ซึ่งเป็นลักษณะทางการเมืองใหม่ที่เกิดขึ้นในสังคมชาวนาไทยในชนบทปัจจุบันที่ชี้ให้เห็นว่าคนชนบทไม่ได้มีลักษณะที่ขาดเงินความรู้ความเข้าใจเรื่องการเมืองการปกครองแต่อย่างใด

การเมืองในชีวิตประจำวันของคนชนบท

ลักษณะความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเมืองของสังคมชาวนาในชนบทปัจจุบันดังที่กล่าวในเบื้องต้นนี้ในบทความด้วย The Rural Constitution ในหนังสือ Thailand's Political Peasants : Power in the Modern Rural Economy ของ Walker (2010) ชี้ให้เห็นว่าการต่อรองทางการเมืองเกิดขึ้นอยู่ทั่วไปในสังคมชาวนาไทยเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจในหมู่บ้าน ที่ส่งผลต่อวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตและวัฒนธรรมทางการเมืองของชาวนาในหมู่บ้าน ชาวนาในชนบทมีกรรมสิทธิ์ของตัวเองที่ไม่เป็นทางการแต่มีการเคารพและถือปฏิบัติกันอยู่ตลอดภายใต้การดำเนินชีวิตในทุกวัน บ้างใช้ควบคุมกันเอง ตรวจสอบกันเองและสร้างข้อตกลงกันเองโดยมีกฎกติกาแบบไม่เป็นทางการเท่าไร เนื่องจากบางข้อตกลงไปปรากฏอยู่ในพิธีกรรม ความเชื่อ ธรรมเนียมอย่างเช่นงานศึกษาพิธีกรรมงานบุญเฉพาะเทศกาลประจำปีของหมู่บ้านชาวนาแห่งหนึ่งของผู้เขียนพบว่า พระ ผู้ใหญ่บ้าน นายก อบต. ไม่มีอำนาจเด็ดขาดในการสั่งการในการจัดงานบุญ เนื่องจากชาวบ้านเห็นว่าต้องใช้เวทีประชาคม เพื่อตกลงเรื่องงบประมาณในการดำเนินงาน บางข้อตกลงปรากฏในการดำเนินโครงการร่วมกับรัฐท้องถิ่น เช่น อบต. อบจ. เทศบาล ผู้วิจัยศึกษาโครงการกองทุนโคกระบือในหมู่บ้านชาวนาอีสานพบว่าชาวบ้านขอเป็นผู้ร่างกฎระเบียบข้อตกลงกันเองก่อนถึงจะนำเสนอให้ภาครัฐพิจารณา (ประจวบ จันทรหมื่น. 2554) ลักษณะดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นว่าคนชนบทไม่ได้ละเลยหลักการมีส่วนร่วมและหลักการเคารพในสิทธิซึ่งกันและกันแต่อย่างใด ซึ่งเป็นลักษณะการเมืองในชีวิตประจำวันของชาวนาในชนบทที่ต้องเข้าใจภายใต้เงื่อนไข 2 ประการคือ

ประการที่ 1 การจะทำความเข้าใจลักษณะการเมืองของชาวนาในชนบทที่มีความจำเป็นต้องทำความเข้าใจพฤติกรรมทางการเมืองแบบไม่เป็นทางการของพวกเขาที่ปรากฏอยู่ในโลกของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ปรากฏอยู่ในโลกของการคำพินิจและโลกของความสัมพันธ์กับระบบราชการในท้องถิ่น

ประการที่ 2 การที่นักรัฐศาสตร์ สังคมศาสตร์หรือนักมานุษยวิทยาให้ความสำคัญเพียงการวิเคราะห์ ในมิติการเมืองแบบเป็นทางการที่หมายถึงการมีประชาธิปไตย มีรัฐธรรมนูญ มีความขัดแย้ง มีการเลือกตั้งและนโยบายในการพัฒนาประเทศ โดยละเลยพฤติกรรมทางการเมืองแบบไม่เป็นทางการของชาวนาในชนบท ส่งผลให้เกิดการดูถูกดูแคลนต่อคนชนบทว่าล้าหลัง ไม่เข้าในกระบวนการทางการเมืองแบบเป็นทางการ ซึ่งที่สุดแล้วก็นำมาซึ่งความขัดแย้งในสังคมการเมืองอย่างไม่มีที่สิ้นสุดเนื่องจากยังคงมีแนวโน้มเห็นว่าคนชนบทไม่เข้าใจสังคมการเมืองตามระบบประชาธิปไตย (Walker, 2010)

ด้วยเงื่อนไขดังกล่าว ข้อเสนอของ Walker ต่อการทำความเข้าใจลักษณะการเมืองของคนชนบทคือให้หันมาพิจารณา “การเมืองในชีวิตประจำวัน” มากกว่าการพิจารณาเพียงความสัมพันธ์ของระบบการเมืองในแบบเป็นทางการ ซึ่งนัยของการศึกษาการเมืองในชีวิตประจำวันก็ไม่ได้แยกออกจากการเมืองแบบทางการอย่างเด็ดขาด แต่ต้องการเสนอให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของการเมืองที่เป็นทางการกับการเมืองที่ไม่เป็นทางการที่เกิดขึ้นในชนบทที่ต่างแสดงออกผ่านพฤติกรรมทางการเมืองในหมู่บ้านที่มีทั้งการยอมรับและการต่อต้านอำนาจรัฐ ซึ่ง Walker (2010) ใช้วิธีการศึกษาการเมืองในชีวิตประจำวันพิจารณาการเมืองที่เป็นทางการกรณีการเลือกตั้งอันเป็นประเด็นข้อโต้แย้งในวงวิชาการด้านชนบทศึกษาพอสมควรหลังเกิดข้อวิพากษ์เกี่ยวกับคนชนบทเลือกรัฐบาลแต่คนเมืองล้มรัฐบาล ซึ่งส่งผลให้เกิดความขัดแย้งระหว่างคนชนบทกับคนเมืองหลวงในหลายๆ ปีที่ผ่านมา

หลังเกิดความขัดแย้งระหว่างคนชนบทกับคนเมืองในกรุงเทพฯ การศึกษาการเมืองในชีวิตประจำวันของคนชนบทถูกนำมาพัฒนาต่อยอดแนวคิดเพื่อศึกษาวัฒนธรรมการเมืองในชนบทไทยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เป็นการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมการเมืองของคนชนบท อาทิ ในงานฉากทัศน์ชีวิตคนไทย พุทธศักราช 2576 (มิ่งสรรพ ขาวสะอาด และอภิวัฒน์ รัตนวราหะ, 2557) ของนักวิชาการหลายๆ คนที่ลงพื้นที่ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของชนบทไทยทั้งภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้และภาคอีสานและสรุปภาพเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมและการเมืองไทยในอนาคตให้เห็นว่าความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดขึ้นจากคนชนบท ไม่ใช่เพียงแค่เป็นความพยายามต่อต้านเศรษฐกิจ

กับรัฐบาลเพื่อให้พวกเขามีฐานะดีขึ้นเท่านั้น แต่เป็นความขัดแย้งทางอุดมการณ์ทางการเมืองด้วย เนื่องจากคนชนบทยังคงมีลักษณะถูกดูหมิ่นว่าล้าหลังไม่มีความรู้ทางการเมือง โดยเฉพาะในชนบทอีสานที่ฐานะทางเศรษฐกิจแย่กว่าภูมิภาคอื่นๆ ตลอดมา และยังคงถูกดูแคลนว่าไม่มีความรู้เรื่องการเมืองซ้ำเติมซ้ำมาอีก จึงส่งผลให้คนอีสานจำนวนมากเห็นว่ามีความจำเป็นต้องแสดงออกให้สังคมรับรู้ในทางการเมืองนั้น พวกเขาก็ไม่ได้ไร้ซึ่งความรู้ความเข้าใจต่างจากผู้คนในภูมิภาคอื่นๆ แต่อย่างใด

การเปลี่ยนผ่านของสังคมการเมืองอีสาน

ในระยะ 10 ที่ผ่านมางานวิชาการที่สนใจศึกษาการเปลี่ยนแปลงในชนบทอีสานต่างให้ความสำคัญกับประเด็นการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เกิดขึ้นจากสภาวะการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการเมืองในภาคอีสานที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง เพื่อชี้ให้เห็นว่าคนอีสานมีวัฒนธรรมทางการเมืองก้าวข้ามเรื่องการเลือกตั้งแบบเดิมๆ ไปแล้ว โดยหวังลบภาพมายาคติทางการเมืองที่เกิดขึ้นกับคนอีสาน มุ่งงานศึกษาพลังชุมชนของชนบทใหม่ในหมู่บ้านชาวนาของจังหวัดชัยภูมิ โดย ยุติ มุกดาวิจิตร (2556) มีข้อเสนอให้เห็นถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของชาวนาในรูปแบบสหกรณ์ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเลือกตั้งและความเป็นประชาธิปไตยในหมู่บ้านซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจพฤติกรรมทางการเมืองของคนชนบทว่า มีลักษณะของการตรวจสอบอำนาจรัฐมากยิ่งขึ้น โดยอาศัยเครือข่าย ทั้งเครือข่ายแบบเดิมที่เป็นเครือญาติและเครือข่ายแบบใหม่เช่นเครือข่ายกลุ่มสหกรณ์เป็นฐานพลังในการเคลื่อนไหวทางการเมืองในหมู่บ้าน อำนาจของเครือข่ายสามารถกำหนดตัวผู้นำได้โดยผ่านการเลือกตั้ง การซื้อเสียงไม่สามารถกำหนดได้ว่าใครจะได้รับเลือกมาเป็นผู้นำ ซึ่งการศึกษาของ ยุติ มุกดาวิจิตร (2556) ในภาคอีสานเป็นส่วนหนึ่งของโครงการภูมิทัศน์การเมืองใหม่ ที่มี จักรกริช สังขมณี (2555) ร่วมเป็นหนึ่งในคณะวิจัยเพื่อศึกษาหมู่บ้านอีสานแห่งหนึ่งในจังหวัดอุบลราชธานี โดยมีเป้าหมายไม่ต่างกับโครงการของยุติและโครงการภูมิทัศน์การเมืองใหม่ คือเป็นการศึกษาเพื่อพิจารณาถึงพฤติกรรมทางการเมืองของคนอีสานในบริบทปัจจุบันว่าเป็นอย่างไร การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมมีผลกับการเมืองท้องถิ่นอย่างไร ผลการศึกษาได้เสนอให้เห็นถึงประเด็นสำคัญว่าคนชนบทมีวัฒนธรรมการเมืองที่เปลี่ยนไป มีพฤติกรรมตรวจสอบอำนาจรัฐมากขึ้น มีการใช้วิธีการโต้ตอบผู้นำที่ฉ้อโกงด้วยวิธีการไม่เลือกเป็นผู้นำคนนั้นอีกครั้งเมื่อชาวบ้านพบว่าผู้นำคนนั้นมีพฤติกรรมทำให้ผลประโยชน์ของหมู่บ้านสูญเสียไป

สอดคล้องกับกรณีการศึกษาของผู้เขียนในหมู่บ้านชาวนาอีสาน 3 แห่ง ในจังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ในชนบทมีลักษณะสังคม การเมืองแตกต่างออกไปจากอดีต แต่ก็ไม่ได้ละทิ้งพฤติกรรมที่เคยถูกวิพากษ์วิจารณ์ในอดีตไปเสียทั้งหมด เช่น คนชนบทก็ยังคงรับเงินที่ผู้ลงสมัครแจกให้ คนชนบทบางกลุ่มเข้าร่วมขบวนการทางการเมืองเพื่อเรียกร้องผลประโยชน์ให้กับกลุ่ม ร่วมเคลื่อนไหวร่วมประท้วงในท้องถิ่นเมื่อเห็นว่ามีความไม่ชอบธรรมเกิดขึ้น แต่คนชนบทบางกลุ่มก็ไม่ได้มีพฤติกรรมการเมืองดังกล่าว พวกเขาไม่เข้าร่วมขบวนการทางการเมืองลักษณะดังกล่าวและก็ยังใช้ชีวิตอยู่แบบปกติธรรมดา แต่เมื่อมีการเลือกตั้งพวกเขาก็ไปใช้สิทธิ์ซึ่งเพิ่มมากขึ้นกว่าอดีต ขณะเดียวกันเมื่อมีเหตุการณ์ที่ขัดผลประโยชน์กับคนส่วนใหญ่ในหมู่บ้าน เช่น มีการกดขี่โดยนักการเมืองหรือข้าราชการ จนชาวบ้านรู้สึกว่าจะส่งผลกระทบต่อเขาและครอบครัว พวกเขาก็สามารถรวมกลุ่มกันในหมู่บ้านและเดินขบวนกดดันขับไล่คนโกงนั้นออกจากหมู่บ้านไปได้ด้วยเช่นกัน ลักษณะดังกล่าวนี้เป็นการเมืองในชีวิตประจำวันที่เกิดขึ้นอยู่ทั่วไปในชนบทไทยทั่วทุกภูมิภาค ซึ่งงานศึกษาการเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้านอีสานในปัจจุบันต่างชี้ให้เห็นลักษณะสำคัญดังกล่าวที่เกิดขึ้น ดังเช่นงานศึกษาสังคมชาวนาอีสานของ ยุติ มุกดาวิจิตร (2556) จักรกริช สังขมณี (2555) สมชัย ภัทรธรรณานันท์ (2555) พัฒนา กิตติอาษา (2557) งานศึกษาของนักวิชาการกลุ่มดังกล่าวทำให้เกิดความเข้าใจลักษณะการเปลี่ยนแปลงหมู่บ้านอีสานยุคปัจจุบันว่ามีการเปลี่ยนแปลง แต่ไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปเสียทั้งหมด และต่างเสนอว่าสังคมชาวนาอีสานได้ก้าวข้ามการเมืองเรื่องการเลือกตั้งไปสู่การเมืองเรื่องอุดมการณ์ ความเท่าเทียมและความยุติธรรมแล้ว โดยสามารถมองผ่านปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของชาวบ้านเองทั้งจากการทำการผลิต จากการทำบุญประเพณี จากการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในโอกาสต่างๆ ในด้านหนึ่งทำให้เห็นอัตลักษณ์ทางการเมืองของชาวนาในชนบทอีสานที่มีความหลากหลายขึ้น การศึกษาของ สมชัย ภัทรธรรณานันท์ (2555) ทำให้เห็นว่าชาวนา ในชนบทไม่ได้แสดงตัวเพียงบทบาทเดียวในหมู่บ้าน ดังนั้นจึงพบเห็นชาวนาอีสานบางคนเป็นผู้รับเหมา บางคนเป็นพนักงานราชการ บางคนเป็นข้าราชการท้องถิ่น ซึ่งมีนัยว่าพวกเขาไม่ใช่ชาวนาผู้ไม่มีความรู้ดังเช่นอดีต ลักษณะดังกล่าวถือเป็นลักษณะทางการเมืองของสังคมหลังชาวนา (Post Peasant) ในชนบทอีสาน ซึ่งเกิดขึ้นอยู่ทั่วไปในสังคมชาวนาอีสานที่มีนัยต่อสังคมการเมืองไทยในปัจจุบัน

นัยสำคัญการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของคนอีสานที่มีต่อสังคมไทย

เมื่อทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งแล้ว ความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างชาวนาอีสานกับอำนาจรัฐมีความเหมือนและความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญกับการเมืองในพื้นที่กรุงเทพฯ กล่าวคือ ในความเหมือนจะพบว่าการเข้าจับกุมกลุ่มผู้ร่วมตรวจสอบโครงการของรัฐในกรุงเทพฯ กับการใช้กำลังควบคุมชาวบ้านกรณีการประท้วงโรงงานสัมปทานขุดเจาะพลังงานปิโตรเลียมที่จังหวัดกาฬสินธุ์ และขอนแก่นในชนบทอีสาน เป็นการใช้อำนาจพิเศษของรัฐในยุคปัจจุบันที่เกิดขึ้นอยู่ในสังคมโดยรวม และอำนาจการควบคุมแบบนี้ไม่แตกต่างกันระหว่างอีสานกับกรุงเทพฯ แต่อย่างไรก็ตามด้วยกระบวนการของสื่อสารมวลชนที่มีศูนย์รวมอยู่ที่กรุงเทพฯ ประเด็นทางการเมืองที่เกิดขึ้นในหน้าจอโทรทัศน์หรือหน้าหนังสือพิมพ์ต่างอยู่ภายใต้เนื้อที่การเมืองของคนกรุงเทพฯ ซึ่งในแง่การรับรู้ย่อมส่งผลให้สังคมโดยรวมเข้าใจว่าศูนย์กลางการเรียกร้องการต่อสู้ทางการเมืองอยู่ที่กรุงเทพฯ นานๆ ทีจะมีข่าวที่เกี่ยวข้อง ในประเด็นการเมืองจากต่างจังหวัด นัยดังกล่าว มีความสำคัญต่อการทำความเข้าใจความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างรัฐกับคนชนบทเนื่องจากมีนัยที่แสดงให้เห็นว่า

1. การที่รัฐควบคุมเฉพาะส่วนกลางและควบคุมเฉพาะส่วนของโครงการของรัฐที่สำคัญ แสดงให้เห็นว่าอำนาจเบ็ดเสร็จอยู่ที่ส่วนกลาง ซึ่งนัยที่ซ่อนทับเข้ามาด้วยคือการมองไม่เห็นอำนาจอันมหาศาลของกลุ่มคนจำนวนมากในชนบท ที่มีทั้งลักษณะการต่อต้านเมื่อรู้สึกถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น และยอมรียอยทำตามเมื่อรู้สึกว่ายังคงรับได้อยู่กับปฏิบัติการของรัฐ ซึ่งลักษณะพฤติกรรมทางการเมืองของคนชนบทนี้ กลับถูกจินตนาการของกลุ่มการเมืองส่วนกลางซ่อนทับมองเข้ามาอีกว่าคนชนบทขาดความรู้เรื่องการเมือง ส่งผลให้กลุ่มการเมืองในกรุงเทพฯ หลงตนเองว่าส่วนกลางคือผู้กำหนดอนาคตการเมือง

2. ความคิดทางการเมืองดังที่ผู้เขียนได้เสนอไว้ในข้อที่ 1 หากนำข้อวิเคราะห์ของ ธงชัย วินิจจะกุล (2558) มาร่วมพิจารณา จะเห็นลักษณะสำคัญของการเมืองไทยที่มีลักษณะเปลี่ยน (ไม่) ผ่านอยู่ 2 ประการ คือ 1. ระบบการปกครองและอำนาจอธิปไตยของไทยยังไม่หลุดพ้นจากอำนาจกลุ่มทุน ชนชั้นนำ สถาบันการปกครองระบบราชการ และ 2. ด้วยรากของความคิดว่าการกระจายอำนาจจะเป็นภัยต่อความมั่นคง จึงส่งผลให้การกระจายอำนาจที่แท้จริงยังไม่เกิดขึ้นในสังคมไทย

เมื่อพิจารณาลักษณะสังคมการเมืองดังที่ ธงชัย วินิจจะกุล (2556) อธิบายนี้สอดคล้องกับการอธิบายลักษณะสังคมไทยของเบนเดนิทท์ แอนเดอร์สัน (2558) ด้วยเบนเดนิทท์เห็นว่าสังคม

ชนบทต่างจังหวัดมีลักษณะเหมือนคนไร้รัฐแบบใหม่ที่รัฐมองพวกเขาว่าเป็นคนต่างจังหวัด ไม่มีความรู้ด้านประชาธิปไตย ถ้าในภาคอีสานก็ยังคงมีลักษณะเป็นลาว เป็นเขมรหรือเป็นกลุ่มชนพื้นเมืองที่ยังคงต้องได้รับการศึกษามากขึ้น ต้องปรับทัศนคติให้รู้ถึงค่านิยมไทย 12 ประการ ให้ลึกซึ้ง ซึ่งเบนเดนิทท์ เห็นว่าขัดแย้งกับความเป็นจริงในชนบทที่ชีวิตจริงของพวกเขายังคงใช้ภาษาของเขา มีวัฒนธรรมแบบของเขา แม้มีการปรับเปลี่ยนบ้างแต่ก็ไม่ได้เขามาปรับใช้หรือผสมกลมกลืนกับวัฒนธรรมไทยส่วนกลางไปเสียทั้งหมด ความสุขกับการมีสังคมวัฒนธรรมที่แตกต่างจากรัฐไทยในกรุงเทพฯ ยังคงเกิดขึ้นในสังคมต่างจังหวัด สิ่งเหล่านี้เบนเดนิทท์ แอนเดอร์สัน สะท้อนว่าสังคมไทย ในกรุงเทพฯ ยังคงยึดติดกับความเป็นหนึ่งเดียว หลงว่าตนเองมีอำนาจควบคุมทุกอย่างจนไม่มีจินตนาการเพื่อเข้าใจสังคมวัฒนธรรมการเมืองของคนชนบทได้ ในทัศนะของเบนเดนิทท์ แอนเดอร์สัน (2558) ที่มีต่อการเมืองไทยในอนาคตจึงเห็นว่าสังคมการเมืองไทยมีลักษณะกึ่งประชาธิปไตย อำนาจส่วนใหญ่ยังอยู่ที่ศูนย์กลางกรุงเทพในมือชนชั้นนำซึ่งมองการเมืองของคนชนบทในต่างจังหวัดว่าเป็น “คนนอก” ที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องประชาธิปไตยที่แท้จริง ทัศนะของเบนเดนิทท์ แอนเดอร์สัน (2558) ดังกล่าวนี้นับสำคัญต่อการทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของคนชนบทโดยทั่วไปด้วย กล่าวคือ เขาได้เสนอให้เห็นวัฒนธรรมทางการเมืองของส่วนกลางที่ขัดแย้งกับความเป็นการเมืองของคนชนบทในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา เนื่องจากการเมืองของคนชนบทต้องการระบบการเมืองแบบรัฐสภา หลายกลุ่มไม่เห็นด้วยกับการทำรัฐประหาร และแสดงออกผ่านพฤติกรรมทางการเมืองทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งไม่ได้มีลักษณะดังที่ชนชั้นนำในกรุงเทพฯ จินตนาการไว้ การแสดงออกทางการเมืองของคนชนบทนี้ ผู้เขียนเห็นว่าเป็นการสะท้อนความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างคนชนบทกับคนเมืองที่กรุงเทพฯ ในหลายประการ คือ

ประการที่ 1 การเมืองไทยในปัจจุบันยังคงมีลักษณะถูกควบคุมโดยชนชั้นนำ อำนาจการปกครองยังกระจุกอยู่ที่ส่วนกลางแต่ไม่สามารถควบคุมคนชนบทได้ทั้งหมดแบบเดิม

ประการที่ 2 การควบคุมคนชนบทไม่ได้ดังเดิมเกิดจากการเกิดชนชั้นใหม่ในชนบทมีลักษณะความเสี่ยงเหมือนกับคนกรุงเทพฯ ส่งผลให้เกิดความคาดหวังใหม่กับระบบการเมืองที่จะมาเป็นแหล่งทุนด้านอาชีพ แหล่งสนับสนุนคุณภาพชีวิตที่เมื่อเจ็บป่วยได้รับการพยาบาลโดยเสียค่าใช้จ่ายไม่มาก ซึ่งความคาดหวังดังกล่าวสัมพันธ์กับระบบการเมืองที่เปิดโอกาสให้พรรคการเมืองมีบทบาทมากขึ้น และส่งผลให้สำนักทางการเมืองแบบเดิมของคนชนบทที่มีลักษณะยอมจำนน เชื่อฟัง รับผิดชอบต่อคำสั่งกลายเป็นสำนักของการต่อรองเชิงผลประโยชน์กับนักการเมืองและระบบการเมือง

แบบใหม่ๆ ซึ่งระบบการเมืองใหม่เองก็ต่างสนับสนุนความมั่งคั่งมั่งมีปรารถนานั้นๆ ชนชั้นกลางใหม่ในชนบทได้มีแหล่งทุนเงินกู้ มีหลักประกันสุขภาพ เมื่อเกิดการช่วงชิงอำนาจของระบบการเมืองที่เอื้อให้เกิดประโยชน์ดังกล่าว จึงไม่แปลกที่จะเกิดการไม่ยินยอมพร้อมใจของคนชนบท ต่างรวมกลุ่มเรียกร้องต่อรองถึงขนาดก้าวล้ำเส้นต้องห้ามหลายๆ เส้น ดังนั้นเหตุการณ์ที่กลุ่มมวลชนเสื้อแดงบุกประท้วง องค์มนตรีให้ลาออกจากตำแหน่งในเดือนเมษายน พ.ศ. 2552 แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของสำนักทางการเมืองของคนชนบทที่ก้าวไปไกลกว่าเดิมนัก (สมชัย ภัทรธรรณานันท์. 2552)

ประการที่ 3 การเมืองท้องถิ่นฝังลึกและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางการเมืองของคนชนบทให้รู้จักต่อรองผลประโยชน์มากขึ้น ความสัมพันธ์นี้เกิดขึ้นระหว่างระบบการเมืองท้องถิ่นกับพฤติกรรมทางการเมืองของคนชนบทและระบบการเมืองระดับชาติที่ทำให้คนชนบทได้สัมผัสกับความเป็นเสรีประชาธิปไตยและได้ใช้ประโยชน์จากระบบการดังกล่าวในการต่อรองผลประโยชน์ทั้งจากระบบการเมืองท้องถิ่นและการเมืองระดับชาติ ในปัจจุบันคงปฏิเสธยากกับความคิดทางการเมืองของคนชนบทที่เห็นว่าระบบการเมืองนำประโยชน์มาสู่เขา โครงการของรัฐได้ยกระดับเศรษฐกิจ สังคมการเมืองของหมู่บ้านให้ดีขึ้น มีถนน มีไฟฟ้า มีเงินใช้ คนชนบทปัจจุบันจึงไม่อาจจะทิ้งการใช้ชีวิตร่วมกับระบบการเมืองท้องถิ่น เช่น อบต. อบจ. หรือเทศบาลได้ เนื่องจากการเมืองที่เขาสัมผัสได้ถึงผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการเลือกผู้นำของเขา เขาไม่อาจจะทิ้งประสบการณ์ที่เขาได้พบเมื่อมีพรรคการเมืองให้ประโยชน์กับพวกเขาอย่างไม่เคยมีมาก่อน ซึ่งต่างกันไจากระบบความคิดทางการเมืองของชนชั้นนำหรือสถาบันทหารในปัจจุบันที่เห็นว่าความเป็นการเมืองระหว่างช่วงปี 2540-2557 เป็นการเมืองที่ไม่เหมาะสมกับสังคมไทย เนื่องจากมีนักการเมืองที่โกงกิน ททุจริตคอร์รัปชัน อำนาจส่วนกลางจึงถือปฏิบัติลดอำนาจนักการเมืองและพรรคการเมือง โดยให้มีสถาบันทางการเมือง เช่น ศาลรัฐธรรมนูญ เข้ามามีบทบาทมากขึ้นเพื่อควบคุมระบบการเมืองให้โปร่งใส ยุติธรรม ด้านหนึ่งเป็นอุดมการณ์ทางการเมืองที่สังคมไทยใฝ่ฝันมานาน แต่ด้านหนึ่งกลับคล้ายว่ามีลักษณะไม่สอดคล้องกับพฤติกรรม การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในชนบท เนื่องจากผู้มีอำนาจสูงสุด เช่น ศาลรัฐธรรมนูญไม่ได้มาจากการเลือกตั้งของประชาชน

สรุป

โดยสรุป เนื่องจากเกิดวัฒนธรรมทางการเมืองแบบใหม่ในชนบทชาวอีสานที่ไม่สามารถกลับไปเป็นแบบเดิมได้ ส่งผลให้ภาคปฏิบัติการเมืองของรัฐยังคงเห็นว่าตนเองมีอำนาจควบคุม

ทุกอย่างได้ในหมู่บ้านไม่เป็นไปอย่างที่เราคิด กลับเป็นเพียงจินตนาการของชนชั้นปกครอง ในกรุงเทพฯ ที่ยึดติดกับภาพอดีตของหมู่บ้านชาวนาอีสาน ซึ่งเป็นภาพมายาคติที่ส่งผลต่อการรับรู้ของคนทั้งประเทศโดยรวมมาโดยตลอด เนื่องจากการผลิตซ้ำภาพลักษณ์ดังกล่าวผ่านการสื่อสารที่ตู่ปดิดธรรมดา อาทิ เมื่อนายกรัฐมนตรีลงพื้นที่ภาคอีสาน สื่อที่นำเสนอจะให้ภาพว่าอีสานยังคงแห้งแล้งและขาดแคลน ซึ่งแน่นอนว่าไม่ผิดกับข้อเท็จจริงนัก แต่การนำมายของความทุกข์ยาก ขาดแคลนนั่นไปผูกติดกับความเชื่อว่าคนอีสานยากจนทุกข์ยาก พึ่งตนเองไม่ได้ จึงหวังพึ่งนักการเมืองและถูกนักการเมืองหลอกให้ขายเสียงนั้น ผู้เขียนเห็นว่าเป็นวาทกรรมของสื่อหลักที่มองความสัมพันธ์ของคำว่าพึ่งตนเองไม่ได้ของคนชนบทกับนักการเมืองในมิติที่คับแคบเกินไป การศึกษาหมู่บ้านชาวนาอีสานของผู้เขียน มีกรณีตัวอย่างจำนวนมากที่แสดงให้เห็นถึงสาเหตุของการพึ่งตนเองไม่ได้ในหลายกรณี เช่น สภาพของทรัพยากรที่ไม่สามารถปลูกพืชเศรษฐกิจอื่นๆ ได้มากกว่าการปลูกข้าว อีกทั้งเงินทุนในการลงทุนก็ไม่ได้มีความมั่นคง ระบบเศรษฐกิจของชาวนาหมุนเวียนอยู่กับการกู้เงิน จนกลายเป็นภาระหนี้สิน สิ่งเหล่านี้คือปัจจัยที่ส่งผลให้ชาวนาอีสานพึ่งตนเองได้ยากลำบาก เมื่อเป็นเช่นนี้ความคาดหวังพึ่งพารัฐและนักการเมืองที่จะมาเป็นผู้สนับสนุนจึงมีสูงในหมู่บ้านชาวนาอีสาน ดังนั้นตัวแทนของรัฐและนักการเมืองจึงยังคงเป็นที่พึ่งของชาวชนบท แต่ลักษณะการพึ่งพาของชาวนาอีสานปัจจุบันไม่ได้เป็นเหมือนดังอดีต ปัจจุบันชาวนาไม่ได้รอพึ่งพารัฐและนักการเมืองอย่างเดียว แต่มีกระบวนการต่อรองผลประโยชน์ด้วย ในหมู่บ้านชาวนาอีสานปัจจุบันต่างนิยมรัฐบาลทุกรัฐบาลที่สามารถดำเนินนโยบายที่

หาเสียงไว้ให้เป็นจริงและพร้อมจะสนับสนุนรัฐบาลนั้นๆ แต่หากรัฐบาลใดหาเสียงไว้แล้วทำไม่ได้ พวกเขาก็พร้อมจะเปลี่ยนไปนิยมฝ่ายค้าน และสนับสนุนฝ่ายตรงข้ามรัฐบาล อย่างไม่รู้หรือเพราะฉะนั้นนัยสำคัญของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เกิดขึ้น หากพิจารณาความสัมพันธ์แล้วจะพบว่าชาวนาในหมู่บ้านชาวนาอีสานไม่ได้ยึดติดอยู่กับรูปแบบทางการเมืองใดๆ แบบตายตัว ต่างแสดงอัตลักษณ์ทางการเมืองที่หลากหลาย สัมพันธ์อยู่กับสิ่งต่างๆ ในหมู่บ้าน เช่น การต่อรองผลประโยชน์กับนักการเมือง การลดทอนความนับถืออำนาจศักดิ์สิทธิ์แบบเดิม การกล้าที่จะต่อรองอำนาจรัฐด้วยการประท้วง มีกระบวนการตรวจสอบอำนาจรัฐและแผ่ขยายข้อมูลสู่สาธารณะเพื่อลดทอนอำนาจความ ไม่ยุติธรรมที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้อำนาจรัฐ ซึ่งลักษณะทางการเมืองดังกล่าวเป็นสังคมการเมืองแบบหลังชาวนา (Post Peasant Political Society) ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของชาวนาอีสานและชาวนาในชนบทไทยทั่วประเทศ เป็นการเมืองของชาวนาที่หวังพึ่งนโยบายทางการเมืองที่สามารถช่วยเหลือสนับสนุนให้พวกเขาดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างไม่เดือดร้อน เหล่านี้เป็นลักษณะทางการเมืองในสังคมชาวนาที่เป็นปัจจุบันที่รัฐบาลทุกรัฐบาลต้องตระหนักให้หนักแน่นเพื่อเอาชนะใจมวลชนจำนวนมากในชนบท มากกว่าไปตระหนักถึงพฤติกรรมทางการเมืองแบบหยาบๆ แบบเดิมๆ ตามความเชื่อแบบเดิมว่าชาวนามักถูกเล่ห์กลของนักการเมืองที่โกงกินหลอกลวงและมุ่งไปจัดการกับระบบการเมืองแบบเลือกตั้งจนสูญเสียมวลชนจำนวนมากในชนบทไป การจะแย่งชิงมวลชนในสังคมหลังชาวนา (Post Peasant) ให้มาเป็นฐานการเมืองแบบใดก็ตาม พึงสำนึกเสมอว่าการเมืองของคนชนบทก้าวไกลไปไกลกว่าความเป็นการเมืองแบบเดิมๆ แล้ว

เอกสารอ้างอิง

- จักรกริช สังขมณี. (2555). *ชุมชนนั้นชื่อปรารภนา : วัฒนธรรมการเมืองในชีวิตประจำวันกับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- ธงชัย วินิจจะกุล. (2556). *ประชาธิปไตยที่มีกษัตริย์อยู่เหนือการเมือง*. กรุงเทพฯ : ฟาเดียวกัน.
- เบนเนดิกท์ แอนเดอร์สัน. (2558). *ศึกษาประเทศไทย ย้อนสภาวะไทยศึกษา (หนังสือชุดรวมบทความเบนเนดิกท์ แอนเดอร์สัน)*. กรุงเทพฯ : ฟาเดียวกัน.
- ประจักษ์ ก้องกีรติ. (2555). *สยามยามเปลี่ยน (ไม่) ผ่าน*. กรุงเทพฯ : ฟาเดียวกัน.
- ประจวบ จันทร์หมื่น. (2554). *การขยายผลพื้นที่ต้นแบบโครงการพระราชดำริสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช).
- พัฒนา กิตติอาษา. (2557). *สู่วิถีอีสานใหม่*. กรุงเทพฯ : วิภาษา.
- มิ่งสรรพ ขาวสะอาด และอภิวัฒน์ รัตนวราหะ. (2557). *ฉากทัศน์ชีวิตคนไทย พุทธศักราช 2576*. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ยุติ มุกดาวิจิตร. (2556). *พลังชุมชนของชนบทใหม่ในกระแสโลกาภิวัตน์: ศึกษาบ้านสหกรณ์ อำเภोजัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ*. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).

สมชัย ภัทรนันทน์. (2555, กรกฎาคม-ธันวาคม). การเมืองของสังคมหลังชาวนา : เงื่อนไขการก่อตัวของคนเสื้อแดงในภาคอีสาน. *ฟ้าเดียวกัน*, 10(2).

Walker, A. (2010). *Thailand's political peasants : Power in the modern rural economy*. USA : University of Wisconsin Press.

Translated Thai References

Sangkhamanee, C. (2012). *That community is named Desire: Political culture in daily life and network of relationship in local development*. Bangkok : Office of Thai Health Promotion Foundation. [in Thai]

Winichakul, T. (2013). *Democracy with King being superior to politics*. Bangkok : Fah Diew Kan. [in Thai]

Anderson, B. (2015). *Study of Thai nation state: Back to Thai study status* (Book of Articles' Benedick Anderson). Bangkok : The Press of Our Sky. [in Thai]

Kongkirati, P. (2012). *Siam Changing (without) Transition*. Bangkok : Fah Diew Kan. [in Thai]

Janmuean, P. (2011). *Expanding the results of model area of the royal initiative project into concrete practice*. Bangkok : National Research Council of Thailand (NRCT). [in Thai]

Kiti-Asa, P. (2014). *Isan becoming agrarian change and the sense of mobile community in northeastern Thailand*. Bangkok : Wipasa Publishing. [in Thai]

Khao-Sa-Aad, M. and Rattanawaraha, A. (2014). *The scenario of Thai lives, B.E.2576 (2033)*. Chiang Mai : Chiang Mai University. [in Thai]

Mukdawichit, Y. (2013). *Power of neo rural community in an age of globalization: The study of Cooperative village, Chaturat district, Chaiyaphum province*. Full Paper Report. Bangkok : Office of Thai Health Promotion Foundation. [in Thai]

Phattharathananun, S. (2012, July - December). Politics of post peasant society: The conditions of mob of Red Shirt People in the Northeast Region. *Fah Diew Kan*, 10(2). [in Thai]